

сенімді | надежное
сақтандыру | страхование

«МҰНАЙ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫ

**ӘУЕ КӨЛІГІН
ЕРІКТІ САҚТАНДЫРУ
ЕРЕЖЕЛЕРІ**

**«Мұнай сақтандыру компаниясы» АҚ
Директорлар кеңесімен бекітілген**

**2023 жылғы «31» қазан № 02-01/27 хаттама
Күшіне енген күн «13» қараша 2023 ж.**

Семей қ.

МАЗМҰНЫ:

1.	ҰҒЫМДАРДЫҢ АНЫҚТАМАСЫ	3
2.	САҚТАНДЫРУ ОБЪЕКТІСІ, САҚТАНДЫРУ ТӘУЕКЕЛДЕРІ, ТӘУЕКЕЛ ДӘРЕЖЕСІНІҢ ӨЗГЕРУІ.....	5
3.	САҚТАНДЫРУ СОМАСЫ САҚТАНДЫРУ СЫЙЛЫҚАҚЫСЫ ФРАНШИЗА	6
4.	САҚТАНДЫРУ ШАРТЫН ЖАСАСУ ЖӘНЕ РЕСІМДЕУ ТӘРТІБІ, САҚТАНДЫРУ МЕРЗІМІ МЕН АУМАҒЫ	7
5.	ТАРАПТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ.....	8
6.	САҚТАНУШЫНЫҢ САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫ БАСТАЛҒАН КЕЗДЕГІ ӘРЕКЕТТЕРІ.....	11
7.	САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНЫҢ БАСТАЛҒАНЫН ЖӘНЕ ШЫҒЫН МӨЛШЕРІН РАСТАЙТЫН ҚҰЖАТТАРДЫҢ ТІЗБЕСІ.....	12
8.	САҚТАНДЫРУ ТӨЛЕМДЕРІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ТӘРТІБІ МЕН ШАРТТАРЫ	14
9.	САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЛАРЫНА ЖАТПАЙТЫН ЖӘНЕ САҚТАНДЫРУДЫ ШЕКТЕУ ОҚИҒАЛАР САҚТАНДЫРУ ТӨЛЕМІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАН БАС ТARTУ	15
10.	СУБРОГАЦИЯ	18
11.	САҚТАНДЫРУ ШАРТЫН МЕРЗІМІНЕН БҰРЫН ТОҚТАТУ	19
12.	ФОРС-МАЖОР.....	20
13.	ҚОСАРЛАНҒАН САҚТАНДЫРУ	21
14.	ДАУЛАРДЫ ШЕШУ ТӘРТІБІ	21
15.	ҚОСЫМША ТАЛАПТАР	21

1. ҰҒЫМДАРДЫҢ АНЫҚТАМАСЫ

- 1.1. Әуе көлігі / әуе кемесі** - жер (су) бетінен шағылысқан ауамен өзара әрекеттесуден басқа ауамен өзара әрекеттесуі есебінен атмосферада ұсталатын ұшу аппараты. Әуе кемесі корпусы, қозғалтқыштарды, шассилерді, электр және гидравликалық жүйелерді және ұшуды қамтамасыз етумен байланысты болған жағдайда бортта орнатылған және жанар-жағармай материалдарын, арнайы сұйықтықтарды және басқа да жұмсалатын материалдарды қоспағанда, тиісті түрде ресімделген тиісті құжаттары бар өзге де арнайы жабдықты қамтиды;
Бұл ретте агрегаттар, құралдар, жабдықтар, керек-жарақтар мен бөлшектер есептелетін болады:
- әуе кемесінде орнатылған (орналастырылған) - осындай агрегаттар болған сәттен бастап,
құралдар, жабдықтар, керек-жарақтар мен бөлшектер жер бетімен, стендпен, арбалар, олар әуе кемесіне орнату процесінің басында болуы тиіс басқа да айла бұйымдар байланысын жоғалтады ;
- әуе кемесінен уақытша шығарылған немесе-басқа бөлшекті орнату басталғанға дейін ауыстыру үшін әуе кемесінен алынған бөлшектер.
- 1.2. Әуе кемелерінің түрлері** - автогирос, аэростат, тікұшақ, бұранда қанаты, дирижабль, махолет, мускулолет, планер, ұшақ, турболет, атомолет, сондай-ақ фотоэлементтердегі ұшақ;
- 1.3. Авиациялық инцидент**-әуе кемесін ұшуды орындау мақсатында пайдалану кезінде орын алған, осы кеменің, оның экипажының, басқа авиациялық персоналдың қалыпты жұмыс істеуінің бұзылуына байланысты немесе сыртқы жағдайлардың әсеріне байланысты, бірақ авиациялық оқиғаға әкеп соқпаған кенеттен күтпеген оқиға;
- 1.4. Авиациялық оқиға**-әуе кемесін ұшуды орындау мақсатында пайдалану кезінде осы кеменің, оның экипажының, басқа авиациялық персоналдың қалыпты жұмыс істеуінің бұзылуына байланысты немесе сыртқы жағдайлардың әсеріне байланысты және адамдардың қаза болуына, әуе кемесінің елеулі зақымдалуына, бұзылуына немесе жоғалуына әкеп соққан кенеттен күтпеген оқиға;
- 1.5. Жерде жүруі**-әуе кемесі өз қозғалтқыштарының тұрақтан атқарушы стартқа тартылуының әсерінен немесе тұраққа (зәкірге) қою үшін жүруі аяқталғаннан кейін ұшу алаңы (Акватория) бойынша қозғалатын уақыт кезеңі.
- 1.6. Тұрақ**-әуе кемесі ұшуда емес, жерде жүруде емес, зәкірде де болмайтын уақыт кезеңі.
- 1.7. Әуе кемесінің ұшуы-ұшақ (планер) үшін** - ұшу кезінде ұшақтың (планердің) қозғалысының басталуынан немесе атқарушы стартта тоқтаусыз ұшу кезінде қозғалтқыштардың жұмыс режимінің ұлғаюынан қону кезінде жүрістің аяқталуына дейінгі уақыт кезеңі.
Тікұшақ үшін - тікұшақтың ұшуы басталғаннан бастап (тік ұшып көтерілу кезінде "қадам-газды" алу басталғаннан бастап) қону кезінде жүрісінің соңына дейін (тік қону кезінде "қадам-газды" төгуге дейін) уақыт кезеңі.
Өзге әуе кемелері үшін - әуе кемесінің жер (су) беті бойынша және әуе кеңістігінде ұшып көтерілу кезінде (тік ұшып көтерілу кезінде жер бетінен немесе су бетінен бөліну) жүріп өту аяқталғанға дейін (тоқтаусыз ұшу-қону жолағын босату) немесе тік қону кезінде жер (су) бетіне тигенге дейін орын ауыстыруы;
- 1.8. Экипаж мүшелері** - ұшу құрамындағы және қызмет көрсетуші қызметкерлер қатарындағы тұлғалар. Экипаж құрамы әуе кемесінің типі мен мақсатына, сондай-ақ ұшуларды орындау кезінде оны пайдалану мақсаттары мен шарттарына байланысты айқындалады және оларды әзірлеуші мен тапсырыс беруші айқындайды. Ұшу құрамындағы тұлғалар қатарындағы экипаждың ең аз құрамы осы үлгідегі әуе кемесін ұшу пайдалану жөніндегі нұсқаулықта көрсетіледі. Ұшу экипажының мүшелеріне ұшу құрамының қолданыстағы куәліктері, сондай-ақ осы үлгідегі әуе кемесін және оның

жабдықтарын басқару үшін қажетті даярлығы мен тәжірибесі бар адамдар: ұшқыштар, штурмандар, бортинженерлер, бортмеханиктер және бортрадистер жатады. Қызмет көрсетуші персоналға ұшу кезінде әуе кемесін басқаруға және оның жабдықтарына байланысты міндеттерді орындамайтын экипаж мүшелері: бортсеріктер, бортоператорлар және әуе кемесінің мақсатына және ұшу мақсатына байланысты басқа да мамандар жатады.

- 1.9. **Әуесайлақ**-қонудың ұшуын, жерде жүруін, тұрағын және әуе кемелеріне қызмет көрсетуді қамтамасыз ету үшін арнайы дайындалған жер немесе су учаскесі.
- 1.10. **Тергеу**-авиациялық оқиғалардың алдын алу мақсатында жүргізілетін ақпаратты жинауды, өңдеуді және талдауды, себебін анықтауды және қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша ұсынымдар әзірлеуді қоса алғанда, қорытындылар дайындауды қамтитын процесс.
- 1.11. **Пайдаланушы**-әуе көлігін пайдаланумен айналысатын немесе осы салада өз қызметтерін ұсынатын заңды немесе жеке тұлға.
- 1.12. **Сақтандырушы** - "Мұнай сақтандыру компаниясы" Акционерлік қоғамы, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес құрылған және сақтандыру (қайта сақтандыру) қызметін жүзеге асыру құқығына лицензиясы бар заңды тұлға.
- 1.13. **Сақтанушы**-әуе көлігінің меншік иесі немесе иесі болып табылатын, оны сақтандырушыдан сақтандырған заңды немесе жеке тұлға.
- 1.14. **Сақтандыру жағдайы** - кенеттен күтпеген авиациялық оқиға немесе сақтандыру төлемін жүзеге асыру қажеттілігіне, сондай-ақ авиалайнердің хабар-ошарсыз жоғалып кетуіне әкеп соққан авиациялық оқиға.
- 1.15. **Сақтандыру сыйлықақысы**-сақтанушы сақтандырушыға сақтандыру шартында айқындалған мөлшерде сақтанушыға сақтандыру төлемін жүргізу міндеттемелерін қабылдағаны үшін төлеуге міндетті ақша сомасы.
- 1.16. **Сақтандыру сомасы**-сақтандыру объектісі сақтандырылған және сақтандыру жағдайы басталған кезде Сақтандырушының жауапкершілігінің шекті көлемін білдіретін ақша сомасы.
- 1.17. **Сақтандыру құны** (нарықтық құны) - әуе кемесінің сақтандыру шарты жасалған күні оның орналасқан жеріндегі құны.
- 1.18. **Сақтандыру төлемі**-сақтандырушы сақтанушыға (пайда алушыға) сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру сомасы шегінде төлейтін ақша сомасы.
- 1.19. **Сақтандыру тарифі**-сақтандыру объектісі мен сақтандыру тәуекелінің сипатын, сондай-ақ сақтандырудың басқа да шарттарын, оның ішінде сақтандыру шарттарына сәйкес франшизаның болуын және оның мөлшерін ескере отырып, сақтандыру сомасының бірлігінен сақтандыру сыйлықақысының мөлшерлемесі болып табылады.
- 1.20. **Сақтандыру шарты**-сақтанушы мен сақтандырушы арасындағы Келісім, оған байланысты Сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын төлеуге міндеттенеді, ал Сақтандырушы сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтанушыға немесе пайдасына сақтандыру шарты жасалған өзге тұлғаға (пайда алушыға) сақтандыру шартында белгіленген сақтандыру сомасы шегінде сақтандыру төлемін жүзеге асыруға міндеттенеді.
- 1.21. **Интернет-ресурс**-мәтіндік, графикалық, аудиовизуалды немесе өзге де түрде көрсетілетін, аппараттық-бағдарламалық кешенде орналастырылатын, бірегей желілік мекенжайы және (немесе) домендік атауы бар және Интернетте жұмыс істейтін электрондық ақпараттық ресурс. Сақтандырушының Интернет-ресурсы мына мекенжайда орналастырылған: www.nsk.kz
- 1.22. **Электрондық сақтандыру шарты**-мемлекеттік органдардың және оларға ведомстволық бағынысты ұйымдардың ақпараттық жүйелерінен алынған, ақпараттық жүйесімен интеграцияланған деректермен бірыңғай сақтандыру дерекқоры (бұдан әрі-ДБСК) арқылы өткізу жолымен өтініште көрсетілген мәліметтерді салыстыру

(верификациялау) әдістері бойынша дерекқорды қалыптастыру және жүргізу жөніндегі ұйым берген сақтандыру шартының бірегей нөмірі.

- 1.23. **Франшиза**-сақтандыру шартында айқындалған шығындардың бір бөлігі сақтандырушының сақтанушыға немесе сақтандыру шартының талаптарына сәйкес мүддесі сақтандырылған өзге тұлғаға өтеуіне жатпайды және сақтандыру сомасының белгілі бір пайызы түрінде немесе белгіленген мөлшерде белгіленеді.
- 1.24. **Күні**-айдың күнін, айын және жылын, кейде аптаның күнін, жылдың апта нөмірін қамтитын жазба.

2. САҚТАНДЫРУ ОБЪЕКТІСІ, САҚТАНДЫРУ ТӘУЕКЕЛДЕРІ, ТӘУЕКЕЛ ДӘРЕЖЕСІНІҢ ӨЗГЕРУІ

- 2.1. Осы Ережелер мен Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының негізінде сақтандырушы әуе көлігі меншік құқығында немесе өзге де заттық құқықта тиесілі Сақтанушымен әуе көлігін сақтандыру шартын жасасады.
- 2.2. Сақтандыру объектісі сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде оның бүлінуі, істен шығуы (жойылуы) немесе жоғалуы/айырылу салдарынан Сақтанушының сақтандырылған әуе көлігін (қосалқы және ауыстырылатын бөлшектерді) иеленуіне, пайдалануына, оған билік етуіне байланысты сақтанушының мүліктік мүдделері болып табылады. Сондай-ақ, сақтанушының қалауы бойынша және сақтандыру шарты бойынша қосымша сақтандыру сыйлықақысын төлеу бойынша әуе көлігі бүлінген, істен шыққан (жойылған) кезде сақтанушының қосымша шығыстарды жүргізуге байланысты мүліктік мүдделері сақтандыру объектісі ретінде әрекет ете алады.
- 2.3. Сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру сомасы шегінде сақтандырылған әуе көлігінің құны толық жойылған немесе жоғалған (айдап әкетуді қоспағанда) жағдайда, сондай-ақ осы Ережелердің 2.5-тармағында көрсетілген оқиғалар нәтижесінде болған әуе көлігінің әртүрлі бөлшектерін, бөліктерін, агрегаттарын ауыстырған немесе қалпына келтірген жағдайда әуе көлігі бүлінген кезде оны жөндеу құнын өтеуге міндеттенеді.
- 2.4. Осы Ережелерге сәйкес сақтандыру шартында көрсетілген әуе кемесімен басталуы ықтималдығы мен кездейсоқтық белгілері бар болжамды оқиғалар сақтандыру тәуекелдері болып табылады.
- 2.5. Мынадай оқиғалардың нәтижесінде шарттың қолданылу мерзімі ішінде әуе көлігінің бүлінуі, істен шығуы (жойылуы) немесе жоғалуы/айырылу сақтандыру жағдайы деп танылады:
1. ұшу әуежайында ұшуды орындау үшін қозғалтқыш іске қосылған сәттен бастап межелі әуежайда (транзиттік әуежайда) қозғалтқыш өшірілген сәтке дейін болған авиациялық оқиға немесе инцидент,
 2. әуе кемесінің тұрағы кезінде болған табиғи апат;
 3. әуе кемесінің тұрағы кезінде, атап айтқанда ұрлық, қарақшылық, тонау, жою немесе қасақана немесе абайсызда зақымдау нәтижесінде болған үшінші тұлғалардың құқыққа қайшы әрекеттері.
- 2.5.1 **Шартта әуе кемесінің зақымдануы** деп осы Шартта көзделген оқиғалар нәтижесінде конструкцияның тұтастығының бұзылуы немесе тораптардың (агрегаттардың) бұзылуы түсініледі, бұл апаттық қалпына келтіру жөндеуін жүргізуді талап етеді.
- 2.5.2 Шартта әуе кемесінің істен шығуы/жойылуы (нақты толық жойылуы немесе конструктивті толық жойылуы) деп әуе кемесінің толық жойылуы түсініледі:
1. нақты толық жойылу деп әуе кемесінің бұдан әрі олардың тікелей мақсаты бойынша ешқандай агрегаттарын пайдалану мүмкін болмаған кезде оның толық жойылуы түсініледі.
 2. конструктивті толық жойылу деп әуе кемесін қалпына келтірудің техникалық жолмен мүмкін еместігі немесе экономикалық тиімсіздігі, сондай-ақ оны тікелей мақсаты

бойынша пайдалану мүмкін еместігі түсініледі. Әуе кемесін апаттық жөндеуге арналған шығыстар сақтандыру жағдайы басталған күнгі оның құнының 75% - дан астамын құраған жағдайда, сондай-ақ әуе көлігін тікелей мақсаты бойынша пайдалану мүмкін болмаған жағдайда, оны қалпына келтіру экономикалық тұрғыдан тиімсіз болып саналады.

2.5.3 Шартта әуе кемесінің жоғалуы/айырылу деп:

1. сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде жүзеге асырылған жоспарлы ұшып шыққаннан кейін әуе кемесінің жоғалуы межелі пунктке келмеген кезде және оны іздестіру жөніндегі іс-шаралар 60 тәулік ішінде нәтиже бермеген немесе оны іздестіру осы мерзімнен бұрын ресми түрде тоқтатылған кезде әуе кемесінің жоғалуы түсініледі. Хабар-ошарсыз кеткен күн әуе кемесімен соңғы байланыстың күні мен уақыты немесе әуе кемесінің орналасқан жері белгілі болған күн болып есептеледі.;

2. осы кемені эвакуациялау үшін қол жетпейтін және жарамсыз жерге мәжбүрлі қонудан туындаған әуе кемесінің жоғалуы;

3. әуе кемесін айдап әкету, ұрлау, қарақшылық жасау, тонау нәтижесінде болған әуе кемесінің жоғалуы.

2.6. Қосымша шығыстар деп Ережелердің 8.7-тармақта көзделген Сақтанушы сақтандыру жағдайының басталуы нәтижесінде шеккен шығыстар түсініледі..

2.7. Сақтанушы дереу, бірақ үш жұмыс күнінен кешіктірмей, бұл оған белгілі болғаннан кейін сақтандырушыға сақтандыруға қабылданған тәуекелдердің барлық елеулі өзгерістері туралы жазбаша хабарлауға міндетті, мысалы: әуе көлігін жалға немесе кепілге беру, лизинг, сақтандырылған мүлікті басқа тұлғаға беру.

3. САҚТАНДЫРУ СОМАСЫ САҚТАНДЫРУ СЫЙЛЫҚАҚЫСЫ ФРАНШИЗА

3.1. Сақтандыру сомасының мөлшері, егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, сақтандырушымен келісілген: тиісті лицензиясы бар тәуелсіз сарапшының және/немесе бағалаушының қорытындысы негізінде сақтандыру шартын жасасу сәтіндегі әуе көлігінің нарықтық құнымен айқындалады.

3.2. Әуе кемелерін сақтандыру бойынша сақтандыру сомасы тараптардың келісімі бойынша сақтандыру шартын жасасу күніне оның тұрған жеріндегі нақты құны деп есептелетін сақтандырылған мүліктің сақтандыру құнынан аспайтын мөлшерде белгіленеді.

3.3. Тараптардың келісімі бойынша сақтандыру шартында сақтандыру сомасы шегінде жауапкершілік лимиттері - сақтандырылған мүліктің барлығына немесе бір бөлігіне қатысты төлемдердің шекті сомалары белгіленуі мүмкін; бір сақтандыру жағдайына немесе сақтандыру шартының бүкіл қолданылу мерзіміне; зиянның жекелеген түрлері бойынша, бір жәбірленушіге және т. б.

3.4. Сақтандыру сомасы агрегатты болып табылады және сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін сақтандыру жағдайы басталған кезде, егер сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын қосымша төлемесе, сақтандыру сомасы жүзеге асырылған сақтандыру төлемінің мөлшеріне азаяды.

Сақтандыру сыйлықақысы әуе көлігінің нақты құнының тарифтік ставкаларын есептеуге және сақтандыру шартын жасасу сәтінде оның тозуын есепке алуға сәйкес айқындалады.

3.5. Нақты сақтандыру шарты бойынша сақтандыру тарифі тараптардың сақтандырушы мен Сақтанушы арасындағы келісімі бойынша айқындалады.

3.6. Сақтандыру сыйлықақысының мөлшері оның нақты құнына және тариф есебіне сәйкес әрбір жеке сақтандырылған әуе көлігі бойынша тараптардың келісімімен айқындалады.

3.7. Сақтандыру сыйлықақысы біржолғы немесе сақтандыру шартына сәйкес бөліп төленуі мүмкін.

- 3.8. Егер сақтандыру шартында сақтандыру сыйлықақысын бөліп төлеу көзделсе, шартта кезекті сақтандыру жарналарын белгіленген мерзімде төлемейді салдары айқындалуы мүмкін.
- 3.9. Егер сақтандыру жағдайы төлеу мерзімі өткен кезекті сақтандыру жарнасы төленгенге дейін орын алса, сақтандырушы сақтандыру шарты бойынша сақтандыру төлемінің мөлшерін айқындау кезінде мерзімі өткен сақтандыру жарнасының сомасын есепке алуға құқылы.
- 3.10. Сақтанушы сақтандыру шартында белгіленген сақтандыру сыйлықақысын (сақтандыру сыйлықақысын біржолғы төлеген кезде) немесе бірінші жарнаны (сақтандыру сыйлықақысын бөліп-бөліп төлеген кезде) төлемеген жағдайда сақтандыру шарты күшіне енген болып есептеледі. Сақтандыру сыйлықақыларының мөлшерлемелері сақтандыру жағдайының туындау тәуекелінің дәрежесіне әсер ететін факторларға (сақтандыру объектілерінің жасы, олардың жай-күйі, ұстау және пайдалану шарттары және т.б.) байланысты саралануы мүмкін.
- 3.11. Егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, әуе көлігін сақтандыру кезінде сақтандырушы шартсыз франшиза қолданады.
- 3.12. Шартсыз франшиза кезінде сақтандыру төлемі франшиза сомасынан тыс жүзеге асырылады (сақтандыру төлемінің сомасынан оның мөлшерін шегергенде). Бұл ретте франшиза сомасынан аспайтын залалдар өтелуге жатпайды.
- 3.13. Тараптардың келісімі бойынша франшиза мөлшері сақтандыру сомасының пайызымен немесе белгіленген мөлшерде белгіленеді.
- 3.14. Егер сақтанушы мәлімдеген сақтандыру сомасы сақтандырылған мүліктің сақтандыру құнынан аз болса, сақтандырушы осы Ережелерге № 1 қосымша ретінде ресімделген AVN-4A ескертпесін қолдана алады.

-Егер сақтандыру сомасы әуе кемесінің сақтандыру құнынан аз болған жағдайда және сақтандыру шартында AVN-4A "әуе кемесінің құрамдас бөліктері құнының сақтандыру сомасындағы үлес салмағының кестесі" (осы Ережелерге №1 қосымша) ескертпесі қолданылмаса, онда осы Ережелердің _ тармағы бойынша сақтандыру төлемінің мөлшері сақтандыру құны сақтандыру сомасынан қанша артық, сонша есеге қысқарады.

-Егер сақтандыру сомасы әуе кемесінің сақтандыру құнынан аз болған жағдайда, егер осы тармақты қолдану туралы тікелей болса, сақтандыру төлемінің мөлшері AVN-4A "әуе кемесінің құрамдас бөліктері құнының үлес салмағының кестесінде" (осы Ережелерге №1 қосымша) көрсетілген, бүлінген құрамдас бөлігі үшін белгіленген сақтандыру сомасы үлесінен аспауға тиіс сақтандыру шартында көрсетілген.

- 3.15. Франшиза мөлшері жеке келісіледі және сақтандыру шартында белгіленеді. Франшиза бір сақтандыру жағдайы үшін немесе әрбір сақтандырылған тәуекел үшін бөлек белгіленуі мүмкін.

4. САҚТАНДЫРУ ШАРТЫН ЖАСАСУ ЖӘНЕ РЕСІМДЕУ ТӘРТІБІ, САҚТАНДЫРУ МЕРЗІМІ МЕН АУМАҒЫ

- 4.1. Алынған мәліметтер негізінде сақтандырушы сақтандыру Шартын жасасу туралы шешім қабылдайды.
- 4.2. Сақтандыру шарты келесі жолмен жасалады:
- жазбаша түрде;
 - Тараптар өзара шарт құрастыруымен;
 - электрондық нысанда беруі келесі жолмен жүзеге асады:

- сақтандыру Ережелеріне біржақты тәртіппен қосылу және сақтандырушының автоматтандырылған ақпараттық жүйесінде шартты ресімдеу (Бұл тармақ компанияның басқару органының ерекше өкіміне дейін қолданылмайды);
 - сақтандыру Ережелеріне біржақты тәртіппен қосылу және сақтандырушының интернет-ресурсында шартты ресімдеу (Бұл тармақ компанияның басқару органының ерекше өкіміне дейін қолданылмайды).
- 4.3. Сақтандыру шартын жасасу үшін сақтанушы сақтандырушыға жазбаша өтінішпен жүгінеді немесе сақтандырушының интернет-ресурсында тиісті нысанды толтырады, шарт жасасу және сақтандыру тәуекелін бағалау үшін қажетті деректерді хабарлайды (толтырады).
 - 4.4. Сақтандыру шартын ресімдеу үшін Сақтандырушы сақтандыруға арналған өтініште көрсетілген және тәуекел дәрежесін сипаттайтын деректерді, оның ішінде қолданыстағы сақтандыру шарттарының болуын растайтын қосымша құжаттарды талап етуі мүмкін
 - 4.5. Сақтандыру шартында сақтандырушының қолы механикалық немесе өзге де көшіру құралдарының, электрондық қолтаңбаның көмегімен факсимильді жаңғырту жолымен орындалуы мүмкін.
 - 4.6. Шартты Сақтандырушының интернет-ресурсында ресімдеу кезінде төлем банк карточкасы арқылы жүргізіледі. Эмитент-банк сақтандырушыны растағаннан кейін шарт жасалды және ДБСҚ-ға берілді деп есептеледі.
 - 4.7. Шартты электрондық нысанда ресімдеу кезінде Сақтанушының электрондық пошта мекенжайына сақтандыру сертификаты түріндегі хабарлама жіберіледі, бұл ретте шарттың жазбаша нысаны қажет болған жағдайда Сақтанушы "МСК" АҚ-ның жақын бөлімшесінен ала алады. Сондай-ақ, сақтанушының сақтандырушының интернет-ресурсы шарты бойынша ақпаратты мына мекенжай бойынша: www.nsk.kz "саясатты тексеру" бөлімінде немесе жеке кабинетте тексеру мүмкіндігі бар.
 - 4.8. Сақтандыру шарты, егер шартта немесе Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, сақтандыру сыйлықақысы төленген күннен кейінгі күннен бастап, ал оны бөліп төлеген кезде - бірінші сақтандыру жарнасы төленген күні күшіне енеді.
 - 4.9. Егер сақтандыру шартта өзгесі көзделмесе, сақтандыру шарты 12 айға жасалады.
 - 4.10. Сақтандыру шарты сақтандыру шартының қолданылу мерзімінің соңғы күнінде қолданысын тоқтатады.
 - 4.11. Егер шартта немесе Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде өзгеше көзделмесе, сақтандыру қорғаудың қолданылу кезеңі шарттың қолданылу мерзіміне сәйкес келеді.
 - 4.12. Осы сақтандыру Ережелеріне сәйкес, егер сақтандыру Шартында өзгеше көзделмесе, сақтандыру қорғанысы Қазақстан Республикасының бүкіл аумағына таралады.
 - 4.13. Тараптардың келісімі бойынша сақтандыру шарты бұл туралы Тараптардың бірі екінші Тарапқа сақтандыру шартының қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін күнтізбелік 30 (отыз) күн бұрын хабарлаған жағдайда келесі мерзімге ұзартылуы мүмкін.

5. ТАРАПТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

5.1. Сақтандырушы міндеттері:

- 5.1.1. Сақтанушыны сақтандыру Ережелерімен таныстыру;
- 5.1.2. Сақтанушының (пайда алушының, жауапкершілік тәуекелі Сақтандырылған тұлғаның), сондай-ақ сақтандыру шартын жасасуға, осы Ережелер мен сақтандыру шартында қамтылған ережелерді түсіндіруге және Ережелердің көшірмесін қолма-қол беруге ниеті бар адамдардың талаптары бойынша;

- 5.1.3. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген жағдайларды қоспағанда, сақтанушы және оның мүлдіктік жағдайы туралы мәліметтерді жария етпеу;
- 5.1.4. сақтандыру құпиясын қамтамасыз ету;
- 5.1.5. пайда алушыға сақтандыру төлемін жүзеге асыру немесе сақтанушыға / пайда алушыға сақтандыру шартының талаптарына сәйкес сақтандыру төлемін жүзеге асырудан жазбаша дәлелді бас тартуды жіберу;
Сақтанушыға сақтандыру жағдайында шығындарды азайту үшін жұмсаған шығындарын өтеу;
- 5.1.6. Сақтанушы сақтандыру шартын немесе сақтандыру полисін (сертификатын) жоғалтқан жағдайда олардың телнұсқаларын беру.
- 5.1.7. Сақтанушының (Пайда алушының) сақтандыру жағдайының белгілері бар оқиғаның басталғаны туралы хабарламасын алғаннан кейін Сақтанушының (пайда алушының) сұрау салуы бойынша Сақтандырушы оны Шартта және (немесе) сақтандырудың осы қағидаларында көзделген Сақтанушы (пайда алушы) қабылдауға тиіс барлық қажетті іс-әрекеттер туралы, ұсынылуы тану туралы мәселені қарау үшін міндетті барлық құжаттар туралы, сақтандыру жағдайындағы оқиғалар және сақтандыру төлемінің мөлшерін анықтау, көрсетілген әрекеттерді жүргізу және құжаттарды ұсыну мерзімдері, сақтандыру төлемінің нысаны мен тәсілдері туралы хабардар етуге міндетті.
Хабарлау Сақтанушының сұрау салуы жасалған нысанда не сұрау салуда көрсетілген нысанда (ауызша, қағаз жеткізгіште немесе электрондық) жүзеге асырылады.
- 5.1.8. Сақтанушы/пайда алушы / сақтандырылушы сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін қажетті барлық құжаттарды ұсынбаған жағдайда, соңғы құжат қабылданған күннен бастап 3 (үш) жұмыс күнінен кешіктірмей оларды жетіспейтін құжаттар туралы жазбаша хабардар етсін;
- 5.1.9. Сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы өтініш берілген сәттен бастап күнтізбелік 60 күн өткеннен кейін сақтанушыға/пайда алушыға құжаттарды сақтандырушыға беру қажеттігі туралы еске сала отырып, электрондық мекенжайға (немесе өтініште көрсетілген мекенжай бойынша қолма-қол) хат жіберу әдісімен тиісті түрде хабардар ету.
- 5.1.10. осы Ережелерде, сақтандыру Шартында және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген басқа да әрекеттерді жасау.
- 5.2. Сақтанушы міндеттері:**
- 5.2.1. сақтандыру шартта белгіленген мөлшерде, тәртіппен және мерзімде сақтандыру сыйлықақысын төлеу;
- 5.2.2. сақтандыру шартын жасасу кезінде және оның қолданылу кезеңінде сақтандырушыға осы сақтандыру объектісіне қатысты ұқсас тәуекелдер бойынша қолданыстағы/жасалатын барлық сақтандыру шарттары туралы хабарлау;
- 5.2.3. сақтандырушыға сақтандыру тәуекелінің жай-күйі туралы хабарлау;
- 5.2.4. егер бұл өзгерістер сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына елеулі әсер етуі мүмкін болса, сақтандыру шартын жасасу кезінде сақтандырушыға хабарланған мән-жайларда өзіне белгілі болған елеулі өзгерістер туралы сақтандырушыға дереу, бірақ 3 (үш) жұмыс күнінен кешіктірмей хабарлау, мысалы: әуе көлігін жалға немесе кепілге беру, лизинг, сақтандырылған мүлдікті басқа тұлғаға беру;
- 5.2.5. тәуекел дәрежесі ұлғайған кезде сақтандыру шартына өзгерістер енгізу және/немесе Сақтанушы сақтандыру шартының өзгеруі және/немесе сақтандыру сыйлықақысының қосымша төленгені туралы хабарламаны алған күннен бастап 5 (бес) жұмыс күні ішінде қосымша сақтандыру сыйлықақысын төлеу;
- 5.2.6. сақтандыру шартында көрсетілген әуе кемесіне иелік ету, билік ету және пайдалану құқықтарының өзгергені туралы сақтандырушыға хабарлау.
- 5.2.7. сақтандырушыға сақтандыру шартын жасасуға және оның қолданылу мерзімі ішінде орындалуына байланысты іс-шараларды (әуе кемесін қарау, оған техникалық қызмет

көрсету және пайдалану шарттарын сараптау, сақтандыру жағдайларын тергеп-тексеруге қатысу және т.б.) жүргізу үшін қажетті жағдайлар жасау.

- 5.2.8. құзыретті ұйымдардың лауазымды адамдарынан шығатын әуе кемесін қауіпсіз пайдалануға және әуе қозғалысын басқаруға қатысты өкімдерді орындау.
- 5.2.9. сақтандыру жағдайының басталуына жауапты тұлғаға талап ету құқығын сақтандырушыға көшуді қамтамасыз ету.
- 5.2.10. осы Ережелерде, сақтандыру Шартында және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген басқа да әрекеттерді жасау.

5.3. Сақтандырушының құқықтары:

- 5.3.1. Сақтанушы ұсынған ақпарат пен құжаттарды, сондай-ақ сақтанушының сақтандыру шартының талаптары мен талаптарын орындауын тексеру;
- 5.3.2. сақтандыру шартын жасасу кезінде сақтандыру туралы өтініште көрсетілген әуе кемесін тексеріп, қажетті құжаттаманы зерделеу.
- 5.3.3. сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына әкеп соғатын мән-жайлар туралы хабарлама алғаннан кейін сақтандыру шартының талаптарын өзгертуді немесе тәуекелдің ұлғаюына пропорционалды түрде қосымша сақтандыру сыйлықақысын төлеуді талап ету;
- 5.3.4. Сақтанушы шарт жасасу кезінде сақтандырушыға хабарланған мән-жайларда өзіне белгілі болған елеулі өзгерістер туралы сақтандырушыға хабарлау міндетін орындамаған кезде, егер бұл өзгерістер сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына елеулі әсер етуі мүмкін болса не Сақтанушы шарт талаптарының өзгеруіне немесе сақтандыру сыйлықақысының қосымша ақысына тәуекел дәрежесінің ұлғаюына пропорционалды түрде қарсылық білдірсе, сақтандыру шартын бұзуды талап ету;
- 5.3.5. сақтандыру жағдайының белгілері бар оқиғаның себептері мен мән-жайларын өз бетінше анықтау, оның ішінде тиісті мемлекеттік органдар мен ұйымдардан олардың құзыретіне қарай сақтандыру жағдайының басталу фактісін және келтірілген залалдың мөлшерін растайтын құжаттарды сұрату;
- 5.3.6. сақтанушыдан сақтандыру жағдайының фактісін, оның басталу мән-жайларын анықтау үшін қажетті ақпаратты талап ету;
- 5.3.7. сақтандыру шартында көзделген негіздер бойынша сақтандыру төлемін толық немесе ішінара жүзеге асырудан бас тарту;
- 5.3.8. сақтандыру жағдайының басталу фактісін және осы Ережелердің 7-тарауында баяндалған залалдың мөлшерін растайтын құжаттар сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы өтініш берілген кезден бастап 90 күнтізбелік күн өткен соң ұсынылмаған жағдайда сақтандыру төлемін жүзеге асырудан бас тартуға.
- 5.3.9. сақтандыру шартында және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген өзге де әрекеттерді жасау.

5.4. Сақтанушының құқықтары:

- 5.4.1. Осы Ережелермен танысу;
- 5.4.2. сақтандырушыдан сақтандыру шарты бойынша сақтандыру шарттарын, өз құқықтары мен міндеттерін түсіндіруді талап ету;
- 5.4.3. сақтандыру жағдайы басталғанға дейін сақтандыру шартында аталған пайда алушыны сақтандырушыға бұл туралы жазбаша хабарлай отырып, басқа тұлға ауыстыру. Сақтанушымен келісімінен туындайтын шарт бойынша белгілі бір міндеттерді орындағаннан кейін немесе сақтандырушыға сақтандыру төлемін жүзеге асыру бойынша талап қойғаннан кейін пайда алушыны басқа тұлға алмастыра алмайды;
- 5.4.4. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында белгіленген тәртіппен Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асырудан немесе оның мөлшерін азайтудан бас тартуына шағым айту.
- 5.4.5. сақтандыру ережелеріне және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес сақтандыру шартын мерзімінен бұрын бұзу;
- 5.4.6. хатта көрсетілген бұзу күнінен 30 күн бұрын жіберілген хатпен сақтандырушыны ескертумен сақтандыру Шартын бұзу. Егер сақтандыру шарты бұзылған кезде

сақтандыру сыйлықақысы толық төленбеген жағдайда, Сақтанушы сақтандыру шартының (сақтандыру полисінің) қолданылу кезеңі үшін сақтандыру сыйлықақысын оның қолданылуының басынан бастап бұзылған күнге дейін (екі күнді қоса алғанда) төлеуге міндетті.

5.4.7. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына қайшы келмейтін өзге де әрекеттер жасау.

6. САҚТАНУШЫНЫҢ САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫ БАСТАЛҒАН КЕЗДЕГІ ӘРЕКЕТТЕРІ

- 6.1 Сақтанушы / әуе кемесі экипажының мүшелері сақтандыру жағдайының (сақтандыру жағдайының басталуына әкелуі мүмкін оқиғаның) басталғаны туралы білуі тиіс болғаннан кейін міндетті:
- 6.1.1 ықтимал залалдардың алдын алу немесе азайту үшін, соның ішінде әуе көлігін құтқару және сақтау үшін ақылға қонымды және қол жетімді шараларды қабылдау. Сақтандырушы сақтанушының (пайда алушының) ықтимал шығындарды азайту үшін оған әдейі ақылға қонымды және қол жетімді шаралар қолданбауы салдарынан туындаған шығындарды өтеуден босатылады;
- 6.1.2 тиісті органдар мен ұйымдарға (ішкі істер органдарының бөлімшелері, өртке қарсы қызмет органдары, авариялық қызметтер, Төтенше жағдайлар жөніндегі агенттік) олардың құзыретіне сүйене отырып, оқиғаның басталғаны туралы дереу, бірақ 24 сағаттан кешіктірмей хабарлау; уәкілетті мемлекеттік және өзге де құзыретті органдардың оқиғаны Құжаттамалық ресімдеуін қамтамасыз ету;
- 6.1.3 сақтандырушының сақтандырумен жабылатын шығындарды азайту жөніндегі нұсқауларын орындау, егер олар туралы хабарланса;
- 6.1.4 дереу, бірақ кез келген жағдайда 3 (үш) жұмыс күнінен кешіктірмей болған оқиға туралы Сақтандырушыға жазбаша нысанда хабарлау;
- 6.1.5 зардап шеккен әуе көлігін (егер бұл қауіпсіздік мүдделеріне қайшы келмесе немесе залалдың ұлғаюына әкеп соқтырмаса) оның өкілі сақтандырушының зақымдану/жойылу сәтінде болған күйінде қарағанға дейін сақтау;
- 6.1.6 сақтандырушының өкіліне бүлінген әуе көлігін кедергісіз қарау, шығындарды азайту және әуе көлігін құтқару жөніндегі іс-шараларға қатысу мүмкіндігін қамтамасыз ету;
- 6.1.7 Сақтандырушының өкіліне сақтандыру жағдайының басталу себептері мен мән-жайларын анықтауға жәрдемдесу, оның ішінде сақтандырушыға сақтандыру жағдайының себептері, барысы мен салдары, келтірілген залалдың сипаты мен мөлшері туралы соттауға мүмкіндік беретін оған қолжетімді барлық ақпарат пен құжаттаманы ұсыну, оның ішінде авиациялық оқиғаларды тергеу жөніндегі комиссия отырыстарына сақтандырушы өкілінің қатысуын қамтамасыз ету;
- 6.1.8 сақтандырушыны сақтандыру жағдайы нәтижесінде келтірілген залалдарды үшінші тұлғалардан алғаны, қандай да бір өтегені (өтемақысы) туралы дереу жазбаша хабардар ету;
- 6.1.9 егер сақтандырушы сақтандырушының да, Сақтанушының да мүдделерін қорғау үшін өз өкілін тағайындауды қажет деп тапқан жағдайда, сақтандыру жағдайының басталуына байланысты – аталған сақтандырушы көрсеткен тұлғаларға осындай мүдделерді қорғау үшін сенімхат немесе өзге де қажетті құжаттар беру. Сақтандырушының сотта Сақтанушының мүддесін білдіруге немесе сақтандыру жағдайының басталуына байланысты Сақтанушының құқықтық қорғалуын өзгеше түрде жүзеге асыруға құқығы бар, бірақ міндетті емес.
- 6.1.10 сақтандыру жағдайының басталуын дәлелдеу ауыртпалығын, сондай-ақ ол келтірген залалдарды, соның ішінде сараптама жүргізу, сарапшылардың оқиға орнына баруы, мамандарды тарту және кеңес беру, қажетті құжаттарды жинау және т. б.;

- 6.1.11 сақтандырушыға келтірілген залал үшін жауапты тұлғаға кері талап қою құқығын Сақтандырушының жүзеге асыруы үшін қажетті барлық құжаттарды, дәлелдемелерді беруге және оған барлық мәліметтерді хабарлауға;
- 6.1.12 осы Қағидаларда және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген өзге де әрекеттерді орындауға міндетті.
- 6.1.13 егер сақтанушы сақтандырылмаған болса, сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы хабарлау міндеті сақтандырылушыға өтеді.

7. САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНЫҢ БАСТАЛҒАНЫН ЖӘНЕ ШЫҒЫН МӨЛШЕРІН РАСТАЙТЫН ҚҰЖАТТАРДЫҢ ТІЗБЕСІ

- 7.1. Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы шешім қабылдауы үшін сақтанушы (пайда алушы) сақтандырушыға мынадай құжаттарды беруге міндетті:
1. сақтандыру жағдайы туралы өтініш;
 2. сақтандыру шартының көшірмесі (оның телнұсқасы);
 3. әуе кемесін мемлекеттік тіркеу туралы куәліктің көшірмесі;
 4. пайдаланушы сертификатының көшірмесі;
 5. әуе кемесіне меншік құқығын растайтын құжаттардың көшірмелері (әуе кемесін сатып алу-сату шарты, тендер өткізу туралы хаттама және т. б.);
 6. мүліктік жалдауды, лизингті, сенімгерлік басқаруды, сондай-ақ әуе кемесін өзге де пайдалануды растайтын құжаттардың көшірмелері;
 7. әуе кемесіне меншік құқығын, мүліктік жалдауды, лизингті, сенімгерлік басқаруды, сондай-ақ әуе кемесін өзге де пайдалануға құқығын растайтын құжаттарға қабылдау-беру актісінің көшірмелері;
 8. Қазақстан Республикасы Көлік және коммуникация министрлігі Азаматтық авиация комитетінің меншікке сатып алуға, мүліктік жалдауға, лизингке, сенімгерлік басқаруға, сондай-ақ әуе кемесін өзге де пайдалануға (азаматтық авиация ұйымдары, Қазақстан Республикасының резиденттері үшін) рұқсаты;
 9. әуе кемесінің техникалық жай-күйін тексеру және жарамдылығын айқындау актісі;
 10. ұшуға жарамдылық сертификаты (әуе кемесін ұшуда пайдалану кезінде);
 11. әуе кемесінің типі сертификаты (аса жеңіл авиацияның әуе кемесі үшін данасы сертификаты немесе типі сертификаты);
 12. борттық журналдар (ұшақ / тікұшақ борт журналы, ұшақ / тікұшақ санитарлық борттық журналы);
 13. борттық радиостанцияларға лицензия;
 14. ұшуды пайдалану жөніндегі нұсқаулық;
 15. пайдаланушының ұшуын жүргізу жөніндегі нұсқаулық;
 16. аэронавигациялық және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының және Халықаралық Азаматтық авиация ұйымының талаптарында ұшуларды орындау үшін қажетті ретінде көзделген басқа да құжаттар;
 17. экипаж мүшелерінің және оқиға куәгерлерінің / қатысушыларының баяндамалық, қызметтік және түсіндірме жазбаларын, түсіндірмелерді, баянаттарды, зертханалық зерттеулер және қосымша техникалық сараптамалар нәтижелері бойынша есептерді (егер қолданылса) қоса алғанда, оқиғаның мән-жайы мен себептері туралы куәландыратын құжаттар, ішкі комиссияның есебі, оқиғаның себептері мен себептерін тексеру нәтижелері бойынша Мемлекеттік органдардың есебі, қылмыстық іс қозғау туралы қаулы немесе әкімшілік істерді және жәбірленуші деп тануды (егер қажет болса), мемлекеттік өртке қарсы қызметтен өрт туралы актіні және / немесе өрт себебін анықтау жөніндегі мамандардың техникалық қорытындысы (егер қажет болса);
 18. құзыретті органдардың тиісті құжаттарының түпнұсқалары немесе уәкілетті тұлғалар куәландырған көшірмелері;

– авиациялық инцидент кезінде-авиациялық инциденттерді тергеп-тексеруді, жіктеуді және есепке алуды жүзеге асыратын не сақтандыру жағдайының басталу фактісін растайтын комиссиялардың, өзге де құзыретті органдардың/адамдардың актілері/қорытындылары;

– авиациялық оқиға кезінде-ведомстводан тыс мемлекеттік комиссияның қорытындысы; комиссиялардың, өзге де құзыретті органдардың/авиациялық оқиғаларды тексеруді, жіктеуді және есепке алуды жүзеге асыратын адамдардың актілері/қорытындылары не сақтандыру жағдайының басталу фактісін растайтын актілер;

– дүлей зілзала кезінде-өртке қарсы қызмет, гидрометеорологиялық қызмет, авариялық қызмет органдарының, төтенше жағдайлар жөніндегі агенттік бөлімшесінің, мемлекеттік комиссиялардың, шартта сақтандыру жағдайлары ретінде қаралатын оқиғаларды тексеруді, жіктеуді және есепке алуды жүзеге асыратын не сақтандыру жағдайының басталу фактісін растайтын өзге де құзыретті органдардың актілері, қорытындылары, құжаттары;

– үшінші тұлғалардың құқыққа қайшы әрекеттері кезінде – прокуратура, тергеу, анықтау органдарының, сот органдарының, өртке қарсы қызмет органдарының құжаттары (қылмыстық істің қозғалысы туралы қаулылар (қозғау туралы, қозғаудан бас тарту туралы, тоқтата тұру жөнінде, тоқтату туралы), оқиға болған жерді қарау хаттамалары, айыпталушы ретінде тарту туралы қаулылар, сот шешімдері), жасалған құжаттар сақтандыру шартында сақтандыру жағдайлары ретінде қаралатын не сақтандыру жағдайының басталу фактісін растайтын оқиғаларды тексеруді, жіктеуді және есепке алуды жүзеге асыратын уәкілетті органдар (комиссиялар) құжаттары.

19. сақтандырушымен келісілген: тиісті лицензиясы бар тәуелсіз сарапшымен және/немесе бағалаушымен және/немесе сюрвейермен, лосс-аджастермен жүргізілген әуе көлігіне келтірілген залалдың сомасын айқындау жөніндегі сараптамалық бағалау актісі және / немесе қорытынды;

20. сақтандырушының келтірілген залал үшін жауапты тұлғаға регрессиялық талап қою құқығын жүзеге асыруы үшін қажетті құжаттар.

21. Сақтанушының Шарт бойынша жабылатын шығындарын растайтын құжаттар.

7.2. Ұсынылған құжаттарды жасау тәртібі мен нысаны, егер олар үшін көзделген болса, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына немесе Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарға сәйкес келуге тиіс. Егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, құжаттар сақтандырушыға түпнұсқада не нотариалды куәландырылған немесе түпнұсқалық мөрмен куәландырылған және құзыретті ұйымның уәкілетті тұлғасы қол қойған көшірме түрінде ұсынылады.

7.3. Сақтандырушы сақтанушының/пайда алушының талабы бойынша сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы шешім қабылдағаннан кейін құжаттардың түпнұсқалары қарапайым не уәкілетті тұлға куәландырған көшірмелерді (Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының талаптарын негізге ала отырып, Сақтандырушының шешімі бойынша) ұсынған жағдайда тиісті тұлғаға қайтарылуы мүмкін.

7.4. Бір себеппен болған бірнеше шығындар бір сақтандыру жағдайы ретінде қарастырылады.

7.5. Құжаттарды жинау ауыртпалығы сақтанушыға жүктеледі.

7.6. Егер ұсынылған құжаттар мен мәліметтерде сақтандыру төлемі туралы шешім қабылдау үшін, оның ішінде сақтандыру шарты бойынша өтелуге жататын келтірілген зиянның мөлшерін айқындау, зиян келтіруге әкеп соққан сақтандыру оқиғасының сипатын, себептері мен мән-жайларын белгілеу, сақтандырушының зиян келтірген тұлғаға (зиян келтіруге жауапты) талап ету құқығын іске асыруы үшін қажетті ақпарат қамтылмаған жағдайда сақтандырушы сақтанушыға/пайда алушыға сақтандыру төлемі/сақтандыру төлемінен бас тарту туралы негізделген шешім қабылдау үшін қажетті ақпаратты сұрату себептерін түсіндіре отырып, дәлелді хат жіберу арқылы қосымша ақпарат сұратуға құқылы.

8. САҚТАНДЫРУ ТӨЛЕМДЕРІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ТӘРТІБІ МЕН ШАРТТАРЫ

- 8.1. Сақтандыру төлемі нақты залал мөлшерінде жүзеге асырылады, бірақ сақтандыру сомасынан жоғары болмайды.
- 8.2. Залалдың мөлшерін сақтандырушы не сақтандырушымен келісілген: тиісті лицензиясы бар тәуелсіз сарапшының және/немесе бағалаушының және/немесе сюрвейердің, лосс-аджастердің қорытындысы негізінде, сақтандыру жағдайы басталғанға дейін орын алған есептелген амортизацияны (тозуды) шегергендегі бүлінген әуе көлігін қалпына келтіру құнын есептеу негізінде айқындайды.
- 8.3. Егер сақтандыру сомасы шарт жасалған күнгі әуе көлігінің нақты құнынан аз болса, онда сақтандыру төлемі сақтандыру шартын жасасқан күнгі сақтандыру сомасының әуе көлігінің нақты құнына қатынасына барабар жүргізіледі. Егер сақтандыру сомасы шарт жасалған күнгі әуе көлігінің нақты құнынан асып кетсе, сақтандыру шарты жасалған күнгі әуе көлігінің нақты құнынан асатын бөлігінде сақтандыру жарамсыз болып табылады. Сақтандыру сомасының әуе көлігінің нақты құнына сәйкес келмеу фактісін сақтандырушы сақтандыру жағдайы басталған кезде белгілеуі мүмкін.
- 8.4. Сақтандыру жағдайы жойылу (толық жойылу) тәуекелі бойынша немесе әуе көлігін жоғалту/айырылу тәуекелі бойынша басталған кезде сақтандыру төлемі сақтандыру сомасы шегінде және франшиза туралы шарттар ескеріле отырып, сақтандыру жағдайы басталған күнге әуе көлігінің нақты құны мөлшерінде жүзеге асырылады.
- 8.5. Мүліктің толық жойылуы кезінде (тәуелсіз сарапшы қалпына келтіруді жөндеудің орынсыздығын анықтайтын мүлікті жою; сондай-ақ қалпына келтіруді жөндеу құны сақтандыру жағдайы басталған күні мүліктің нақты құнының 60% - дан астамын құрайды), сақтандырушы, осы Ережелердің 8.3-тармағын ескере отырып, Сақтанушыға төлеуге құқығы бар:
- 8.5.1. сақтанушы сақтандырушыға одан әрі пайдалануға жарамды қалдықтарды берген жағдайда, бүлінген мүліктің нақты құны, бірақ сақтандыру сомасынан аспайтын және франшиза туралы шарттарды ескере отырып. Меншік құқығын және/немесе мүлікті/жарамды қалдықтарды беруге байланысты барлық шығыстар сақтандырумен жабылмайды. Сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін мүлікке меншік құқығы сақтандырушыға өтеді және Шарттың қолданылуы тоқтатылады;
- 8.5.2. бүлінген мүліктің нақты құны, бірақ сақтандыру жағдайы басталған күнгі сақтандыру сомасынан аспайтын және одан әрі пайдалануға жарамды қалдықтардың құнын шегергендегі франшиза туралы шарттарды ескере отырып;
- 8.6. Әуе кемесінің жоғалу/айырылу қаупі бойынша, егер сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін әуе көлігі табылса, Сақтанушы / пайда алушы міндетті:
1. бұл туралы сақтандырушыға дереу хабарлауға;
 2. егер әуе кемесіне зақым келген жағдайда барлық әрекеттерді жасауға және осы Ережелерде және басталған сақтандыру жағдайына қатысты сақтандыру шартында көзделген құжаттарды ұсынуға;
 3. сақтандырушы сақтанушыға / пайда алушыға сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы шешімді (сақтандырушының залалды өтеу бөлігінде қайталама шешімі) және артық төленген сақтандыру төлемін дереу қайтару туралы талапты ұсынғаннан кейін, бірақ сақтандырушыдан жазбаша талап алған күннен бастап 10 (он) жұмыс күнінен кешіктірмей сақтандырушыға сақтандыру төлемінің тиісті бөлігін қайтаруға;
 4. егер әуе кемесіне зақым келмеген жағдайда, дереу, бірақ сақтандырушыдан жазбаша талап алған күннен бастап 10 (он) жұмыс күнінен кешіктірмей сақтандырушыға сақтандыру төлемін қайтаруға.
- 8.7. Егер бұл сақтандыру шартында көзделген болса, сақтандыру сыйлықақысын қосымша төлеу және тиісті растайтын құжаттарды ұсыну кезінде сақтандыру төлемі мынадай шығыстарды жабуды қамтуы мүмкін:

1. зақымдалған кемелің қауіпсіздігі мен сақталуын қамтамасыз ету жөніндегі шығыстар;
2. зақымдалған әуе кемесінің орналасқан жеріне жұмысшыларды, материалдарды, қосалқы бөлшектер мен агрегаттарды жеткізуге арналған шығыстар;
3. егер ұшу мүмкін болмаған жағдайда, жөндеу мақсатында әуе кемесін бөлшектеу жөніндегі шығыстар;
4. әуе кемесін базалық (оқиға орнына жақын) әуе айлаққа немесе жөндеу кәсіпорнына қайтару бойынша ақылға қонымды шығындар.

Мұндай шығыстар нақты мөлшерде өтеледі, бірақ сақтандыру шарты бойынша сақтандыру сомасының 5% - нан аспайды.

- 8.8. Сақтандыру төлемі сақтандыру жағдайының басталуына жауапты тұлғадан осы әуе көлігі бойынша залалды өтеу тәртібімен алынған сомалар шегеріле отырып жүзеге асырылады.
- 8.9. Сақтанушы сақтандыру жағдайынан кейін қалған әуе көлігінен бүлінген болса да бас тартуға құқылы емес.
- 8.10. Сақтандыру жағдайы деп танылған немесе танылуы мүмкін оқиғаға байланысты сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы шешім қабылдаған кезде сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру шартымен қойылатын сақтандыру жағдайының басталуына байланысты талаптардың тізбесін қысқартуға құқылы.
- 8.11. Сақтандырушы сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы шешім қабылдайды және сақтандыру төлемін жүзеге асырады немесе сақтандыру төлемін жүзеге асырудан бас тарту туралы шешім қабылдайды және келесі мерзімдерде сақтанушыға дәлелді жазбаша бас тартуды жібереді:
 - Сақтанушы барлық қажетті құжаттарды ұсынған күннен бастап 30 (отыз) жұмыс күні ішінде айырылған/жоғалған жағдайда. Егер уәкілетті органдардан қосымша ақпарат алу және/немесе Сақтандырушының сақтандыру жағдайына байланысты мән-жайларды анықтауы бойынша іс-шаралар жүргізу талап етілсе, сақтандырушы бұл туралы сақтанушыға хабарлау арқылы бұл мерзімді үш айға ұзарта алады.
 - барлық басқа тәуекелдер бойынша сақтанушы барлық қажетті құжаттарды ұсынған күннен бастап 15 (он бес) жұмыс күні ішінде.
- 8.12. Сақтандыру төлемі сақтанушыға пайда алушы сақтандыру төлемін алудан жазбаша бас тартқаннан кейін жүзеге асырылуы мүмкін.
- 8.13. Сақтандырушы сақтандыру төлемін сақтандыру төлемінің сомасы шегінде заттай нысандағы залалдың өтемақысымен ауыстыруды жүзеге асыра алады.
- 8.14. Сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін Сақтандырушы жүзеге асырылған сақтандыру төлемінің мөлшеріне азайтылған сақтандыру сомасы шегінде жауапкершілікті жалғастырады.
- 8.15. Құзыретті органдар сақтанушыға (пайда алушыға) немесе Сақтанушының қызметкерлеріне қарсы қылмыстық іс қозғаған және сақтандыру жағдайының басталуына әкеп соққан мән – жайлар мен ол келтірген залал тергеп-тексеру аяқталғанға дейін тергеп-тексеру жүргізілген жағдайда Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асыруды кейінге қалдыруға құқығы бар.
- 8.16. Сақтандыру төлемін жүзеге асыруды кейінге қалдыру туралы шешімді сақтандырушы қабылдайды және дәлелді негіздемесі бар жазбаша нысанда сақтанушыға хабарлайды.
- 8.17. Сақтандыру төлемін уақтылы жүзеге асырмағаны үшін сақтандырушы Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес жауапты болады.

9. САҚТАНДЫРУ ЖАҒДАЙЛАРЫНА ЖАТПАЙТЫН ЖӘНЕ САҚТАНДЫРУДЫ ШЕКТЕУ ОҚИҒАЛАР САҚТАНДЫРУ ТӨЛЕМІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАН БАС ТARTU

- 9.1. Егер сақтандыру жағдайы келесілер салдарынан болған болса, сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру төлемін жүзеге асырудан толық немесе ішінара бас тартуға құқылы:
1. қажетті қорғаныс немесе аса қажеттілік жағдайында жасалған іс-әрекеттерді қоспағанда, Сақтанушының, экипаж мүшесінің және/немесе пайда алушының сақтандыру жағдайының туындауына бағытталған не оның басталуына ықпал ететін қасақана іс-әрекеттері;
 2. Сақтанушының, Сақтандырылушының және(немесе) Пайда алушының заңнамалық актілерде белгіленген тәртіппен сақтандыру жағдайына себеп-салдарлық байланыстағы қасақана қылмыстар немесе әкімшілік құқық бұзушылықтар деп танылған іс-әрекеттері.
- 9.2. Сақтандырушы, егер сақтандыру жағдайы келесілер салдарынан болса, сақтандыру төлемін жүзеге асырудан босатылады:
1. ядролық жарылыстың, радиацияның немесе радиоактивті ластанудың әсері;
 2. әскери іс-қимылдар, терроризм актілері;
 3. радиоактивті қасиеттерден немесе радиоактивті қасиеттердің уытты, жарылғыш немесе басқа да қауіпті қасиеттермен үйлесуінен туындаған кез келген басқа радиоактивті материалды сақтау мен тиеу-түсіру жұмыстарын қоса алғанда, оны жүк ретінде тасымалдау кезінде орын алуы мүмкін уақиғалар.
 4. азаматтық соғыс, әр түрлі халықтық толқулар, жаппай тәртіпсіздіктер немесе ереуілдер.
 5. күндерді тану қателері.
- 9.3. Сақтандыру келесі жағдайлар кесірінен орын алған оқиғаларды қамтымайды:
1. Сақтанушының әуе кемесін мемлекеттік тіркеу туралы жарамды куәлігі және әуе кемесінің ұшуға жарамдылығы туралы қолданыстағы куәлігі, Сақтанушының әуе кемесін пайдалану құқығын куәландыратын құжаты және әуе көлігінде ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін мемлекеттік және ведомстволық басқару органдары талап ететін басқа да құжаттары жоқ әуе кемесін пайдалануы;
 2. Сақтанушының/экипаж мүшелерінің кемені ұшуға дайындау қағидаларын, ұшу қағидаларын, жолаушыларды (жүктерді, жол жүгін) тасымалдау қағидаларын, санитариялық-гигиеналық талаптарды, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында және Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда белгіленген әуе кемесін күтіп-ұстауға, күзетуге, жөндеуге, ұшуға және техникалық пайдалануға қойылатын өзге де талаптарды бұзуы;
 3. ұшу құрамының экипаж мүшелерінде ұшу құрамының қолданыстағы куәлігі және/немесе осы үлгідегі әуе кемесін және оның жабдығын басқару үшін қажетті дайындық/тәжірибе болмауы;
 4. әуе кемесіне арнайы рұқсаты жоқ және арнайы оқытудан өтпеген біліктілігі жоқ персоналмен қызмет көрсету, сол сияқты бұл үшін арнайы оқытылмаған және арнайы рұқсаты жоқ адамдарға қызмет көрсету және/немесе жөндеу;
 5. Сақтанушының әуе кемесін сақтандыруға арналған өтініште көзделмеген мақсаттарда немесе ол белгілеген осы кемені пайдалану ауданынан тыс жерде пайдалануы (егер бұл форс-мажорлық мән-жайлардан туындамаса);
 6. сақтандырылған көлікке арналмаған ұшу-қону алаңдарын пайдалану (мәжбүрлі жағдайлардан басқа);
 7. Сақтандырушының келісімінсіз (прокатқа, жалға алуға, лизингке және т. б.) және (немесе) сынақтарға, спорттық / демонстрациялық іс-шараларға немесе оқу мақсаттарына қолдануға тапсырылғанын білдіретін әуе көлігін пайдалану;
 8. әуе көлігін заңсыз мақсаттарда пайдалану, оның ішінде Сақтанушының/экипаж мүшелерінің сот қылмыстық жазаланатын деп таныған іс-әрекеттер жасауы нәтижесінде немесе егер әуе көлігі қылмыс құралы немесе құралы болып табылса;
 9. осы агрегаттардың кез келген ақауларына және ресурстың өндірілуіне байланысты әуе кемесінің жекелеген агрегаттарының істен шығуы-тозу, әрекет ету мерзімінің

аяқталуы, жұмыс процестеріне және ілеспе факторларға байланысты беріктіктің төмендеуі (діріл, шу, электромагниттік кедергі және т. б.), егер мұндай зақымданулардың салдары агрегаттар ішінде оқшауланған болса;

10.

жинақтаушы немесе үдемелі сипатқа ие (таттану, тозудан түскен жарықтары, қатпарланып түсуі және т. б.) қалыпты пайдалану жағдайлары мен жүктемелердің әсеріне байланысты әуе кемесінің құрылымдық элементтерінің зақымдануы;

11. өндіруші зауыт арнайы келіспеген және ұсынбаған қосалқы бөлшектерді, жиынтықтаушыларды және/немесе шығыс материалдарын пайдалану;

12. өндірістік ақау немесе жарамсыздық;

13. қалыпты тозу ретінде қарастырылатын бөгде заттардың түсуінен қозғалтқышқа ұзақ уақыт зақым келтіру;

14. командир мен экипаждың ұшу қауіпсіздігін, әуе көлігінің және оның бортындағы жолаушылар мен мүліктің сақталуын қамтамасыз ету үшін шаралар қолданбауы;

15. Сақтанушыға жалға, лизингке берілген әуе көлігін қайтармау;

16. әуе көлігін басқаруға құқығы бар адамның алкогольді, есірткі құралдарын немесе басқа да мас ететін заттарды пайдаланудан туындаған немесе әуе көлігін басқару кезінде қолдануға қарсы болатын дәрі-дәрмектердің әсерінен кез келген нысандағы мас күйінде әуе көлігін басқаруы;

17. сақтанушының немесе Сақтанушымен еңбек және/немесе шарттық қатынастарда тұрған адамдардың құқыққа қайшы әрекеттері, сондай-ақ аталған адамдардың алкогольді, есірткі құралдарын немесе басқа да мас ететін заттарды пайдаланудан немесе дәрілік препараттарды медициналық емес мақсаттарда қолданудан туындаған кез келген нысандағы мас күйіндегі әрекеттері;

18. егер бұл еңсерілмейтін күштің әсеріне байланысты болмаса, әуе кемесінің Шартта көрсетілген географиялық пайдалану аудандарынан тыс жерде болуы;

19. сақтандыру жағдайы салдарынан бүлінгеннен кейін тасымалдауды және әуе кемесін әуеайлақ аумағы бойынша штаттық құрылғылармен сүйретуді қоспағанда, әуе кемесін көліктің кез келген түрімен тасымалдау;

20. жолаушылар саны, жүктің салмағы мен сыртқы өлшемдері бойынша әуе кемесін тиеудің шекті нормаларынан аса отырып ұшуды жүзеге асыру, сондай-ақ орталықтандыруды бұзу;

21. егер олар әуе кемесімен нақты тіркелген оқиғаның себебі болып табылмаса және ұшудан кейінгі тексеру кезінде немесе әуе кемесінде регламенттік жұмыстарды орындау кезінде анықталса, қозғалтқыш компрессорының қалақтарының, әуе винттерінің, сыртқы қаптама элементтерінің және әуе кемесінің басқа да агрегаттарының жергілікті зақымданулары (ойықтары мен ойықтары);

22. егер бұл еңсерілмейтін күштің әсеріне байланысты болмаса, әуе кемесінің осы түрі үшін талаптарға сәйкес келмейтін әуе айлақты (аланды) ұшып көтерілу немесе қону үшін пайдалану;

23. күрделі жөндеуден кейін әуе кемесінің ұшуы;

9.4. Сақтандырушы мемлекеттік органдардың өкімі бойынша әуе көлігін алып қою, тәркілеу, реквизициялау, қамауға алу немесе жою салдарынан туындаған залалдар үшін сақтандыру төлемін жүзеге асырудан босатылады.

9.5. Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асырудан бас тартуы үшін мыналар да негіз бола алады:

1. Сақтанушының Сақтандырушыға сақтандыру объектісі, сақтандыру тәуекелі, сақтандыру жағдайы және оның салдары туралы көрінеу жалған мәліметтерді хабарлауы;

2. Сақтанушының Сақтандыру жағдайынан шығынды азайту жөнінде шараларды қасақана қабылдамауы;

3. Сақтанушының залал келтіргені үшін кінәлі адамнан тиісті өтемақы алуы;

4. Сақтанушының Сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталу мән жайларын тергеуге және ол келтірген залалдың мөлшерін белгілеуге кедергі келтіруі;
 5. Сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы хабарламау/уақтылы хабарламау;
 6. Сақтанушының сақтандыру жағдайының басталуына жауапты тұлғаға өзінің талап ету құқығынан бас тартуы, сондай-ақ Сақтандырушыға кері талап ету құқығын Сақтандырушыға өту үшін қажетті құжаттарды беруден бас тартуы. Егер сақтандыру төлемі жүзеге асырылған болса, Сақтандырушы оны толық немесе ішінара қайтаруды талап етуге құқылы;
 7. сақтанушының, пайда алушының немесе Сақтандырылған тұлғаның арам ниеті салдарынан сақтандыру жағдайының басталуы.
 8. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген басқа да жағдайлар.
- 9.6. Сақтандырумен ар-намысына, қадір-қасиетіне және іскерлік беделіне нұқсан келтіретін мәліметтерді тарату арқылы сақтанушыға келтірілген моральдық зиян, залал (Сақтандырушының сақтандыру құпиясын сақтау міндетіне байланысты емес), Сақтанушының (экипаж мүшелерінің, пайда алушының) шығындары, оның ішінде айыппұлдар, өсім пұлдар, тұрақсыздық айыбы, сот шығындары, экипаж мүшелерін қажетті мақсатқа жіберу бойынша шығыстар қамтылмайды/ кері, әуе көлігін жөндеу кезінде тұрғын үйді жалға алу немесе қонақ үйде тұру, іссапар шығындары, өндірістің тоқтап қалуына байланысты шығындар, әуе көлігінің тауарлық құнының/тауарлық түрінің жоғалуы, жоғалған пайда, сақтандыру шартында тікелей келісілген жағдайларды қоспағанда, әуе кемесінің қалдықтарын, қосалқы бөлшектер мен агрегаттарды жинау және кәдеге жарату бойынша шығыстар, қайта дөңгелектерін ауыстыру, жаңғырту, әуе көлігін пысықтау шығындары.
 - 9.7. Сақтандырушы сондай-ақ осы Ережелерге сәйкес сақтандыру жағдайлары деп танылмаған оқиғалар бойынша, сондай-ақ сақтандыру шартына енгізілмеген тәуекелдер бойынша сақтандыру өтемін төлеуден бас тартады.
 - 9.8. Сақтандырушы сақтанушыға Шарттың қолданылу мерзімі басталғанға дейін орын алған және Сақтанушы сақтандыруға өтініш берген кезде білген немесе білуі тиіс сақтандыру жағдайы нәтижесінде келтірілген залалды өтемейді.
 - 9.9. Егер сақтандырушы барлық қажетті құжаттарды/ақпаратты алғанға дейін осы Ережелерде және/немесе сақтандыру Шартында көзделген құжаттардың толық жиынтығы ұсынылмаған жағдайда, Сақтандырушы сақтандыру өтемін төлеуді тоқтата тұруға құқылы.
 - 9.10. Сақтандырушы сақтанушыға және пайда алушыға осы Ережелердің 8.11-тармағында көзделген мерзімдерде сақтандыру төлемін жүзеге асырудан жазбаша дәлелді бас тартуды жіберуге міндетті.
 - 9.11. Сақтандыру жағдайы басталған кезде Сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын Шартта көрсетілген мерзімде төлемеген жағдайда Сақтандырушы сақтандыру төлемін жүзеге асырмайды.
 - 9.12. Егер 60 күнтізбелік күн өткеннен кейін Сақтандырушы Сақтанушыға/пайда алушыға құжаттарды сақтандырушыға беру қажеттілігі туралы еске сала отырып, хат жіберу әдісімен тиісті түрде хабарлаған болса, Сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы өтініш берілген сәттен бастап 90 күнтізбелік күн өткеннен кейін, осы Ережелердің 7-тарауында баяндалған құжаттар ұсынылмаған жағдайда Сақтандырушының сақтандыру төлемінен бас тартуға құқығы бар.
 - 9.13. Сақтандырушының сақтандыру төлемін жасаудан бас тартуына сақтанушы сотқа шағымдана алады.

10. СУБРОГАЦИЯ

- 10.1. Сақтандыру төлемін жүзеге асырған Сақтандырушыға төленген сақтандыру сомасы шегінде Сақтанушының келтірілген зиян үшін жауапты тұлғаға кері талап қою құқығы ауысады. Сақтанушы сақтандыру төлемін алған кезде сақтандырушыға осы талап ету құқығын іске асыру үшін қажетті барлық құжаттарды, оның ішінде жеке басын куәландыратын құжатты (жеке куәлік, паспорт, шетел азаматының тұруға ықтияр хаты, азаматтығы жоқ адамның куәлігі), зиян келтіруге жауапты адамның тұрғылықты жері/тұрақты тұрған жері туралы мәліметтерді сондай-ақ басқа құжаттар беруге міндетті.
- 10.2. Егер Сақтанушы Сақтандырушы өтеген залалдар үшін жауапты тұлғаға өзінің талап ету құқығынан бас тартса немесе бұл құқықты жүзеге асыру Сақтанушының кінәсінен мүмкін болмаса, сақтандырушы сақтандыру төлемін толық немесе тиісті бөлігінде жүзеге асырудан босатылады және артық төленген соманы қайтаруды талап етуге құқылы.

11. САҚТАНДЫРУ ШАРТЫН МЕРЗІМІНЕН БҰРЫН ТОҚТАТУ

- 11.1. Сақтандыру шарты келесі жағдайларда тоқтатылады:
- 11.1.1. әрекет ету мерзімі аяқталса;
- 11.1.2. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында белгіленген тәртіппен Сақтанушының таратылуы/қайтыс болуы немесе Сақтандырушының таратылуы;
- 11.1.3. соттың шартты жарамсыз деп тану туралы шешім қабылдауы;
- 11.1.4. Сақтандырушының сақтандыру сомасының толық мөлшерінде сақтандыру төлемін жүзеге асыруы;
- 11.1.5. сақтандыру сыйлықақысын бөліп төлеу кезінде кезекті сақтандыру жарнасын төлемесе; Бұл ретте төленген сақтандыру жарналары қайтарылмайды;
- 11.1.6. Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген басқа жағдайларда.
- 11.2. Шарт Сақтанушының немесе Сақтандырушының талабы бойынша, сондай-ақ тараптардың келісімі бойынша мерзімінен бұрын тоқтатылуы мүмкін.
- 11.3. Сақтандыру шартын мерзімінен бұрын тоқтату ниеті туралы Тараптар сақтандыру шартын бұзудың болжамды күніне дейін кемінде күнтізбелік 30 (отыз) күн бұрын бір-бірін хабардар етуге міндетті.
- 11.4. Осы Ережелердің 11.4.1-тармағында сипатталған жағдайларды қоспағанда, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің қолданыстағы нұсқасында көзделген шарттар бойынша Сақтанушының немесе Сақтандырушының талабы бойынша сақтандыру шарты мерзімінен бұрын тоқтатылған кезде, Сақтандырушы Сақтанушыға келесі формула бойынша есептелген сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігін қайтарады:

$$(100\% - 30\%) * \left(TCC - \frac{CC * i}{N} \right), \text{ мұнда:}$$

30% - сақтандырушының істі жүргізуге арналған шығыстары;

TCC-сақтандыру шарты бойынша төленген сақтандыру сыйлықақысы;

CC - Сақтандыру шарты бойынша жалпы сақтандыру сыйлықақысы;

i - Пайдаланылған күндер саны (айналыс күні пайдаланылмаған болып есептеледі);

N - Сақтандыру шартының қолданылу мерзімі (күндермен).

- 11.4.1. Сақтанушы - жеке тұлғаның талабы бойынша сақтандыру шарты Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің қолданыстағы нұсқасында көзделген шарттар бойынша жасалған күннен бастап күнтізбелік он төрт күн ішінде мерзімінен бұрын тоқтатылған кезде Сақтандырушы Сақтанушыға төменгі формула бойынша есептелген сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігін қайтарады:

$$(100\% - 10\%) * \left(TCC - \frac{CC * i}{N} \right), \text{ мұнда:}$$

- 10% - сақтандырушының істі жүргізуге арналған шығыстары;*
ТСС-сақтандыру шарты бойынша төленген сақтандыру сыйлықақысы;
СС - Сақтандыру шарты бойынша жалпы сақтандыру сыйлықақысы;
i - Пайдаланылған күндер саны (айналыс күні пайдаланылмаған болып есептеледі);
N - Сақтандыру шартының қолданылу мерзімі (күндермен).

- 11.5. Сақтандырушы шарт бойынша сақтандыру сомасы мөлшерінде сақтандыру төлемін (сақтандыру төлемдерін) жүзеге асырған жағдайларда шарт мерзімінен бұрын тоқтатылады, бұл ретте шартты тоқтату туралы хабарлама талап етілмейді.
- 11.6. Сақтандыру шартының мерзімінен бұрын тоқтатылуы Сақтандырушының кінәсінен, оның талаптарының орындалмауынан туындаған жағдайларда, соңғысы Сақтанушыға өзі төлеген сақтандыру сыйлықақысын не сақтандыру жарналарын толығымен қайтаруға міндетті.
- 11.7. Сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын немесе кезекті сақтандыру жарнасын сақтандыру Шартында көрсетілген мерзімге дейін толық мөлшерде уақтылы төлемеген кезде сақтандыру шарты бойынша сақтандыру қорғаудың қолданылуын Сақтандырушы сақтандыру сыйлықақысын немесе сақтандыру жарнасын төлеу мерзімі өткен күннен кейінгі күннен бастап біржақты тәртіппен тоқтата тұрады. Бұл ретте сақтандырушы сақтандыру қорғаудың қолданылуын тоқтата тұру кезеңінде болған сақтандыру жағдайлары бойынша жауапты болмайды. Сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын немесе оның бір бөлігін сақтандыру шартында көрсетілген тәртіппен және мерзімдерде төлемеген жағдайда сақтандырушының сақтанушыға жазбаша хабарлама жіберу арқылы оны біржақты тәртіппен бұзуға құқығы бар. Бұл ретте төленген сақтандыру сыйлықақысы сақтанушыға қайтарылмайды.
- 11.8. Сақтанушы сақтандыру сыйлықақысы төленгеннен кейін жазбаша өтініш негізінде сақтандыру қорғаудың қолданылуы тоқтатыла тұрған күннен бастап күнтізбелік 30 (отыз) күн ішінде сақтандыру қорғаудың қолданылуын қайта бастауға құқылы. Бұл ретте сақтандыру шартының қолданысы ұзартылмайды және сақтандыру қорғаудың қолданылуын тоқтата тұру кезеңі үшін төленген сақтандыру сыйлықақысы қайтарылмайды.
- 11.9. Егер сақтандыру сыйлықақысын төлеу 30 (отыз) күн ішінде жүргізілмесе, сақтандыру Шартының қолданысын Сақтандырушы сақтандыру сыйлықақысын не кезекті сақтандыру жарнасын төлеу мерзімі өткен күннен кейінгі күннен бастап біржақты тәртіппен тоқтатады.
- 11.10. Сақтанушы шарттан бас тартқан кезде (ҚР АҚ 841-бабының 2-тармағы), егер бұл ҚР АҚ 841-бабы 1-тармағының бірінші бөлігінде, ҚР АҚ 842-бабы 2-тармағының екінші және үшінші бөліктерінде көрсетілген мән-жайларға байланысты болмаса, егер шартта өзгеше көзделмесе, Сақтандырушыға төленген сақтандыру сыйлықақысы не сақтандыру жарналары қайтарылуға жатпайды.

12. **ФОРС-МАЖОР**

- 12.1. Сақтандыру шарты бойынша міндеттемелерді орындамаған немесе тиісінше орындамаған тарап, егер тиісті орындау еңсерілмейтін күштің, яғни осы жағдайлар кезінде төтенше және алдын алуға болмайтын мән-жайлардың салдарынан мүмкін емес болғандығын дәлелдесе, мүліктік жауаптылықта болмайды.
- 12.2. Форс-мажорлық жағдайларға, бірақ олармен шектелмейді мыналар жатады: су тасқыны, өрт, жер сілкінісі және басқа да табиғи апаттар, кез келген сипаттағы соғыстар немесе соғыс әрекеттері, блокадалар, мемлекеттік органдардың тыйымдары.
- 12.3. Форс-мажорлық мән-жайлардың әсеріне тап болған Тарап осындай мән-жайлардың басталғаны туралы екінші Тарапқа 3 (үш) жұмыс күні ішінде хабарлауға міндетті.
- 12.4. Форс-мажорлық мән-жайлардың қолданылуы құзыретті органдардың тиісті құжаттарымен расталуы тиіс.

13. ҚОСАРЛАНҒАН САҚТАНДЫРУ

- 13.1. Шарт жасалған кезде және қолданылу кезеңінде Сақтанушы Сақтандырушыға осы сақтандыру объектісіне қатысты ұқсас тәуекелдер бойынша қолданыстағы/жасалатын барлық сақтандыру шарттары туралы хабарлауға міндетті.
- 13.2. Қосарланған сақтандыру кезінде әрбір сақтандырушы сақтанушының алдында онымен жасалған шарт шегінде жауап береді, алайда Сақтанушының барлық сақтандырушылардан алған сақтандыру төлемдерінің жалпы сомасы нақты залалдан аспауы тиіс.

14. ДАУЛАРДЫ ШЕШУ ТӘРТІБІ

- 14.1. Сақтандыру шарты бойынша сақтандырушы мен Сақтанушы арасындағы барлық даулар келіссөздер арқылы шешіледі.
- 14.2. Келісімге қол жеткізілмеген жағдайда қайшылықтар Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген тәртіппен қаралады.
- 14.3. Залалдың себептері мен мөлшері туралы қайшылықтар туындаған жағдайда Тараптардың әрқайсысы сараптама жүргізуді талап етуге құқылы. Сараптама оны жүргізуді талап еткен Тараптың есебінен жүргізіледі.

15. ҚОСЫМША ТАЛАПТАР

- 15.1. Сақтандыру Шартының мазмұны мен талаптары коммерциялық құпия болып табылады. Тараптар қатаң құпиялылықты сақтауға міндетті және Қазақстан Республикасының заңнамасы талап ететін жағдайларды қоспағанда, сақтандыру шартының ережелерін, мазмұны мен талаптарын, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарына жария етуге құқылы емес.
- 15.2. Тараптардың келісімі бойынша осы Ережелерге сәйкес жасалатын сақтандыру шартына қосымша талаптар (сақтандыру ескертпелері, ұйғарымдар, алып тастаулар және т.б.) енгізілуі мүмкін.
- 15.3. Сақтандыру шартына енгізілген барлық өзгерістер мен толықтырулар оларды жазбаша ресімдеген және Тараптардың уәкілетті өкілдері қол қойған жағдайда заңды күшіне ие болады.

Әуе көлігін ерікті сақтандыру Ережесіне
№1 Қосымша

AVN 4A ӘУЕ КЕМЕСІНІҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ ЕСКЕРТУ

Тараптар арасында төменде көрсетілген әуе кемесінің қандай да бір құрамдас бөлігі жойылған немесе бүлінген жағдайда Сақтандырушының жауапкершілігі осы ескертпеге қоса берілген кестеде көрсетілгендей осы құрамдас бөлікке жататын сақтандыру шартына қосымшада көрсетілген әуе кемесінің жалпы сақтандыру сомасының пайызынан аспайтыны келісілді. Мұндай пайыз осы құрамдас бөліктердің жойылу немесе бүліну салдарын жою барысында туындаған жұмыстардың, материалдардың, ауыстырылған бөлшектердің, тасымалдаудың және басқа да күтпеген шығыстардың құнын қамтиды, бірақ тасымалдау құны осы құрамдас бөлікке қатысты жалпы соманың 15% -і аспауға тиіс.

Егер мұндай жұмыстарда қажеттілік туындаса, Сақтандырушы бүлінбеген бөлшектерді шешу, бөлшектеу, тексеру, құрастыру және тасымалдау құнын, сондай-ақ әуе кемесінің сынақ ұшуының кез келген танылған залал сомасының 5% -на дейінгі, бірақ сақтандыру шартына қосымшада көрсетілген әуе кемесі құнының 2% -нан аспайтын мөлшерінде қосымша төлейді.

Егер бұл құрамдас бөлігі қол жетімді болмаса, Сақтандырушылардың жауапкершілігі қоса берілген кестеде немесе өндірушінің осы құрамдас бөлікке арналған, қайсысы аз болғанына байланысты, соңғы жарияланған бағалар-парағында көрсетілген құнның пайызымен шектеледі.

Тараптар арасында бұл Ескертпе, егер осы ескертпенің мәтінінде арнайы керісінше көрсетілмесе, ол қоса берілетін сақтандыру шартының барлық ережелері, ерекшеліктері, талаптары мен шектеулері сақталған кезде қолданылады деп келісілді.

**Сақтандыру сомасындағы әуе кемелерінің құрамдас бөліктер құнының
үлес салмақтарының
КЕСТЕСІ**

Әуе кемелерінің сақтандыру сомасындағы құрамдас бөлігі құнының жалпы сақтандыру сомасындағы үлесі (%- бен)						
№ р / н	Әуе Кемесінің Құрамдас Бөліктерінің Атауы	1 - 2 моторлы (реактивті) ұшақтар	1 - 2 моторлы (бұрандалы) ұшақтар	3 - 4 моторлы (реактивті) ұшақтар	3 - 4 моторлы (бұрандалы) ұшақтар	Тікұшақтар
1.	Қозғалтқыштар	26,0	22,0	22,0	24,0	25,0
2.	Әуе бұрандалары	-	3,0	-	6,0	15,0
3.	Редукторлар мен беріліс қорабы	-	-	-	-	15,0
4.	Орталық фюзеляж	26,0	25,0	28,0	23,0	20,0
5.	Қанат және мотогондолалар	22,0	22,0	20,0	20,0	-
6.	Құйрық қауырсыны	4,0	5,0	5,0	5,0	5.0 (меңгерік бұранданы қосқанда)
7.	Шасси	5,0	6,0	6,0	6,0	3,0
2.	Борттық құрылғылар мен жабдықтар	16,0	16,0	18,0	15,0	15,0
3.	Көмекші күш құрылғысы	1,0	1,0	1,0	1,0	2,0

Ескерту:

Кестеде көрсетілген үлес салмақтарының мәндері болжамды болып табылады және қажет болған жағдайда дайындаушы зауыттың немесе жөндеу кәсіпорнының деректері бойынша немесе тараптардың келісімі бойынша әуе кемесінің нақты түріне байланысты нақтылануы мүмкін.

Әуе көлігін ерікті сақтандыру Ережесіне
№2 Қосымша

**ЯДРОЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ САҚТАНДЫРУ ШАРТЫНАН
АЛЫП ТАСТАУ ТУРАЛЫ № 1 ЕРЕЖЕ**

1. Төменгілер салдарынан болған оқиғалар, осы Ережеге сәйкес әуе кемесінің жойылуы немесе бүлінуі сақтандыру жағдайлары болып табылмайды:

- а) кез келген жарылғыш ядролық құрылғының немесе оның ядролық құрамдас бөліктерінің радиоактивті, уытты, жарылғыш немесе басқа да қауіпті қасиеттер;
- б) радиоактивті қасиеттерімен немесе радиоактивті қасиеттердің уытты, жарылғыш немесе басқа да қауіпті қасиеттерімен үйлесімімен, оны сақтау мен тиеу-түсіру жұмыстарын қоса алғанда, оны жүк ретінде тасымалдау кезінде кез келген басқа радиоактивті материалдар;
- в) радиоактивтіліктің кез келген басқа көзінен иондаушы радиациямен немесе радиоактивті ластанумен немесе кез келген басқа радиоактивтік көздің уытты, жарылғыш немесе өзге де қауіпті қасиеттері.

2. Осы Ережеге сәйкес осы Ереженің 1 б) және в) тармақтарында көрсетілген радиоактивті материалдарға немесе радиоактивті көздерге жатқызылмайды:

- а) таусылған уран немесе кез келген түрдегі табиғи уран;
- б) өңдеудің соңғы сатысына жеткен және ғылыми, медициналық, ауылшаруашылық, коммерциялық, білім беру немесе өндірістік мақсаттарда пайдалануға жарамды радиоизотоптар;

3. осы Ереженің 2-тармағында көрсетілген Радиоактивті материалдардың немесе радиоактивті көздердің әсерінен болған оқиға салдарынан әуе кемесінің жойылуы, бүлінуі немесе жоғалуы,

сақтандыру жағдайлары ретінде қарастырылуы мүмкін, дегенмен ол үшін:

- а) сақтауды немесе тиеу-түсіру жұмыстарын қоса алғанда, қандай да бір радиоактивті материалды жүк ретінде тасымалдау қауіпті жүктерді Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес "әуе арқылы қауіпсіз тасымалдау жөніндегі техникалық нұсқаулыққа" сәйкес жүзеге асырылуы;

- б) жоғарыда аталған оқиға сақтандырудың қолданылу кезеңінде орын алған және сақтандыру төлемі туралы өтініш Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында белгіленген мерзім ішінде сақтандырушыға келіп түссе;

- в) әуе кемесі жойылған, бүлінген немесе радиоактивті жұқтыру себебінен пайдалану мүмкіндігі жоғалған жағдайда радиоактивті жұқтыру деңгейі төменгі Кестеде көрсетілген ең жоғары рұқсат етілген деңгейден асса:

- сәуле шығарғыш (МАГАТЭ қауіпсіздік нормалары)

Беттің радиоактивті ластануының рұқсат етілген ең жоғары деңгейі (ауданы 300 см²-ден асатын орташа)

- Бета, гамма сәуле шығарғыштары, сондай-ақ уыттылығы төмен альфа сәуле шығарғыштары 4 Бк\см² (0,1 нКи\см²) артық емес

- барлық басқа сәуле шығарғыштар 0,4 Бк\см² (0,01 НКИ\см²) аспайды

- г) осы Ереженің 3-тармағына сәйкес жүргізілген сақтандырудың қолданылуы, Сақтандырушы Сақтанушыны бұл туралы жазбаша нысанда хабардар еткен сәттен бастап 7 тәулік өткен соң тоқтатылуы мүмкін.

Әуе көлігін ерікті сақтандыру Ережесіне
№3 Қосымша

**ЯДРОЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ САҚТАНДЫРУ ШАРТЫНАН
АЛЫП ТАСТАУ ТУРАЛЫ № 2 ЕРЕЖЕ**

1. Төменгілер салдарынан болған оқиғалар, осы Ережеге сәйкес әуе кемесінің жойылуы немесе бүлінуі сақтандыру жағдайлары болып табылмайды:
 - а) кез келген жарылғыш ядролық құрылғының немесе оның ядролық құрамдас бөлігінің радиоактивті, уытты, жарылғыш немесе өзге де қауіпті қасиеттерімен;
 - б) кез келген басқа радиоактивті көзден иондаушы радиациямен немесе радиоактивті ластанумен немесе осындай радиоактивті көздің уытты, жарылғыш қасиеттерімен немесе өзге де қауіпті қасиеттерімен.

**ӘСКЕРИ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ, АЙДАП ӘКЕТУ ТӘУЕКЕЛІН ЖӘНЕ
ӨЗГЕ ДЕ ҚАУІПТЕРДІ САҚТАНДЫРУ ШАРТЫНАН
АЛЫП ТАСТАУ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ**

1. Төменгілер салдарынан болған оқиғалар, осы Ережеге сәйкес әуе кемесінің жойылуы немесе бүлінуі сақтандыру жағдайлары болып табылмайды:

а) соғыс, интервенция, шетелдік жаулардың актілері, әскери қимылдары (соғыс жариялаумен немесе жариясыз), азаматтық соғыс, көтеріліс, революция, көтеріліс, әскери жағдай, билікті заңсыз басып алған әскери биліктің немесе күштердің әрекеті немесе билікті заңсыз басып алу әрекеттері;

б) атом немесе ядролық ыдырауды және/немесе синтезді немесе басқа ұқсас реакцияны немесе радиоактивті күшті немесе материалды қолданатын кез келген қарудың кез келген жарылысы;

в) ереуілдермен, бүліктермен, азаматтық бағынбау актілерімен немесе жаппай тәртіпсіздіктері;

г) егеменді мемлекеттің агенттері болып табыла ма жоқ па қарамастан, саяси немесе террористік мақсаттарға жетуге бағытталған және осындай әрекеттердің нәтижесінде кез келген мүліктің жойылуы немесе бүлінуі кездейсоқ немесе қасақана болғанына қарамастан, бір адамның немесе адамдар тобының іс-әрекеттері;

д) кез келген зиянды әрекеттермен немесе диверсиялар;

е) қандай да бір үкіметтің (азаматтық, әскери немесе қолданыстағы de facto) немесе мемлекеттік немесе жергілікті биліктің тәркілеу, ұлттандыру, басып алу, қамауға алу, иемдену, меншігіне немесе пайдалануына немесе өкіміне реквизициялау;

ж) әуе кемесінің бортында тұрған және сақтанушының келісімінсіз әрекет ететін бір адам немесе адамдар тобы жасаған ұшуда әуе кемесін немесе экипажды (мұндай басып алудың немесе бақылаудың кез келген әрекетін қоса алғанда) айдап әкету, заңсыз басып алу немесе күштеп бақылауды жүзеге асыру.

2. Бұдан басқа, сақтандыру шарты бойынша жоғарыда аталған оқиғалардың кез келгені нәтижесінде әуе кемесі Сақтанушының бақылауынан тыс болған уақытта болған әуе кемесінің жойылуы немесе зақымдануы сақтандыру жағдайлары болып табылмайды.

Сақтанушы осы әуе кемесін қайтадан еркін иеленген, пайдаланған немесе басқарған бойда әуе кемесі Сақтанушының бақылауына қайтарылған болып есептеледі. Бұл ретте әуе кемесі сақтандыру шартында белгіленген әуе кемесін пайдаланудың географиялық аудандары шегінде орналасқан әуе айлаққа сақтанушыға пайдалануға толық жарамды болып толыққанды бүтін оралуға тиіс.

Егер әуе кемесі қозғалтқыштары өшірілген және оған үшінші тұлғалар тарапынан мәжбүрлеусіз тұрақта болса, қайтып оралу сәтті деп есептеледі.

КҮНДЕРДІ ТАНУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ САҚТАНДЫРУ ШАРТЫНАН АЛЫП ТАСТАУ ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕ

1. Осы Ережеге сәйкес шарт бойынша сақтандырудан туындайтын кез келген сипаттағы шағымдар, жойылу, бүліну, залал, шығыстар немесе жауапкершілік (олар шарт бойынша туындайтынына қарамастан, азаматтық құқық бұзушылық, немқұрайлылық, өндіріс өнімі үшін жауапкершілік, жаңылыстыру; алдау немесе басқа нәрсе) төмендегілерге байланысты немесе себеппен (тікелей немесе жанама, ішінара немесе толығымен) алып тасталады:

а) компьютерлік құрылғылардың, бағдарламалық қамтамасыз етудің, микросхемалардың немесе ақпараттық технологиялық жабдықтардың немесе жүйелердің қателері немесе қабілетсіздігі (олар кімнің меншігінде болса да - Сақтанушы немесе үшінші тұлғалар) жылдың, күннің немесе уақыттың өзгеруіне байланысты жыл, күн немесе тәулік уақыты туралы деректерді бұл жылдың, күннің немесе уақыттың осындай өзгерісі кезінде, бұрын немесе кейін болғанына қарамастан немесе ақпаратты дәл немесе толық өңдеу, алмасу немесе беру;

б) компьютерлік құрылғыларды, бағдарламалық қамтамасыз етуді, микросхемаларды немесе ақпараттық технологиялық жабдықты немесе жүйелерді (олар кімнің меншігінде болса да - сақтанушыны немесе үшінші тұлғаларды) күту кезінде немесе тәуліктің жылын, күнін немесе уақытын өзгертуге реакция ретінде немесе ұсынымдар, осындай өзгерістерге немесе модификацияға немесе оларға байланысты қызмет көрсетуді орындауға байланысты берілу;